

Hur fungerar avtalssystemet?

Lars Calmfors

SNS

29 maj 2012

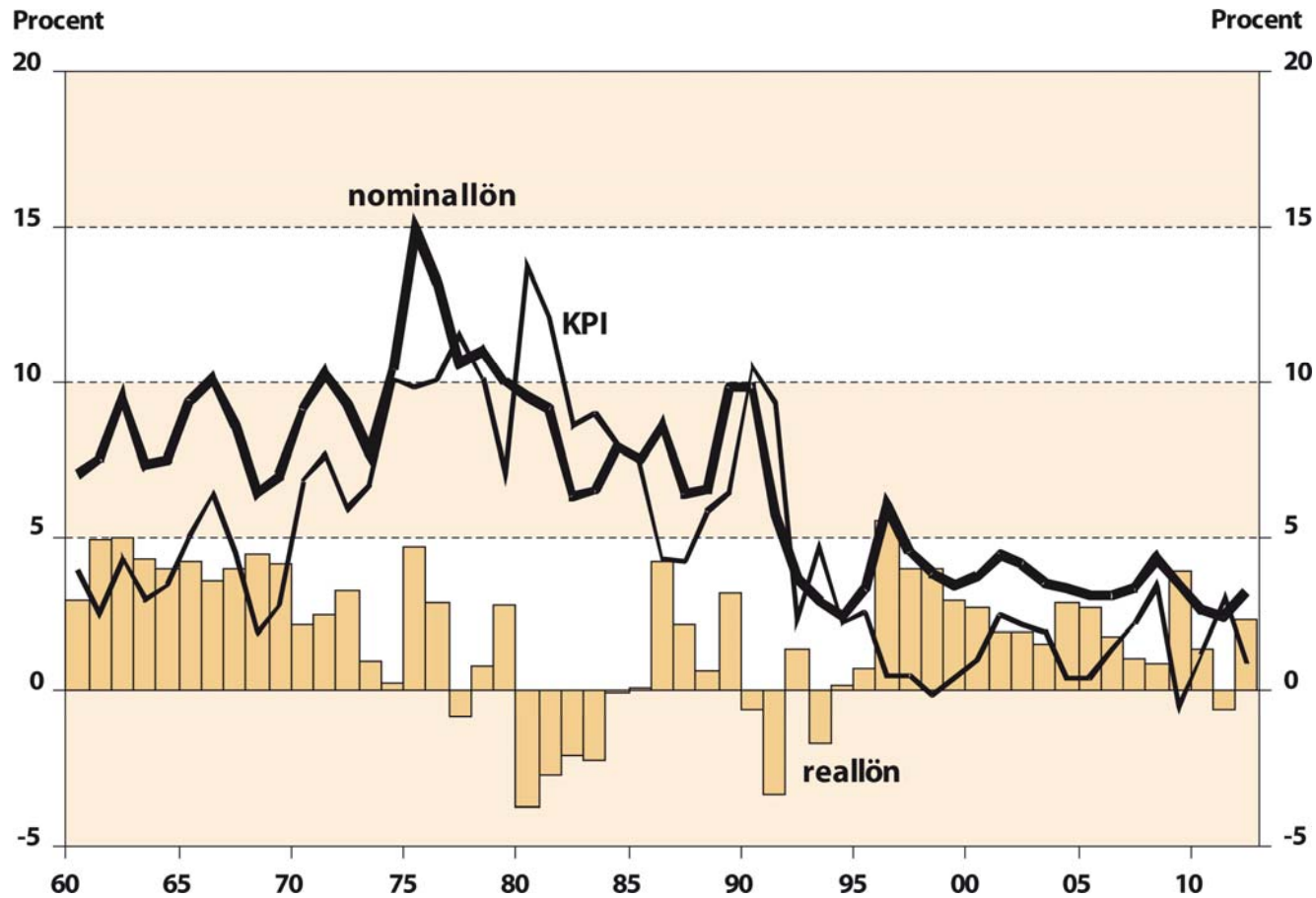
Disposition

- ”Historiskt” perspektiv
- Utfallet av 2013 års avtalsrörelse
- Normsättning – ett teoretiskt perspektiv
- Sifferlösa avtal

Historiskt perspektiv

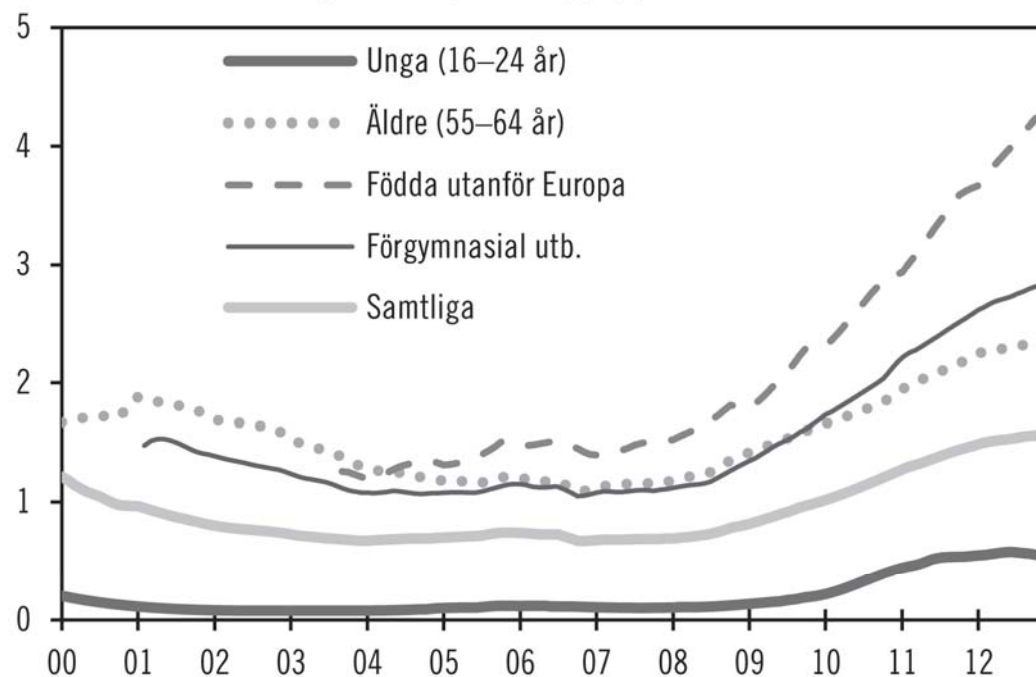
- Avtalsrörelserna tillmätts mycket mindre intresse nu än tidigare
- Avtalsrörelserna genererar inte som tidigare makroekonomiska störningar
- Men lönebildningen har inte heller fungerat så att arbetslösheten återgått till tidigare låga nivåer
 - jämviktsarbetslöshet nära 7 %
 - *insider-outsider*-problematiken
 - relativlöner snarare än den allmänna lönenivån

Förändringar av nominallön, KPI och reallön (Medlingsinstitutet)

Arbetslösa med långa inskrivningstider (Ekonomiska vårpropositionen 2013)

Procent av befolkningen i respektive grupp

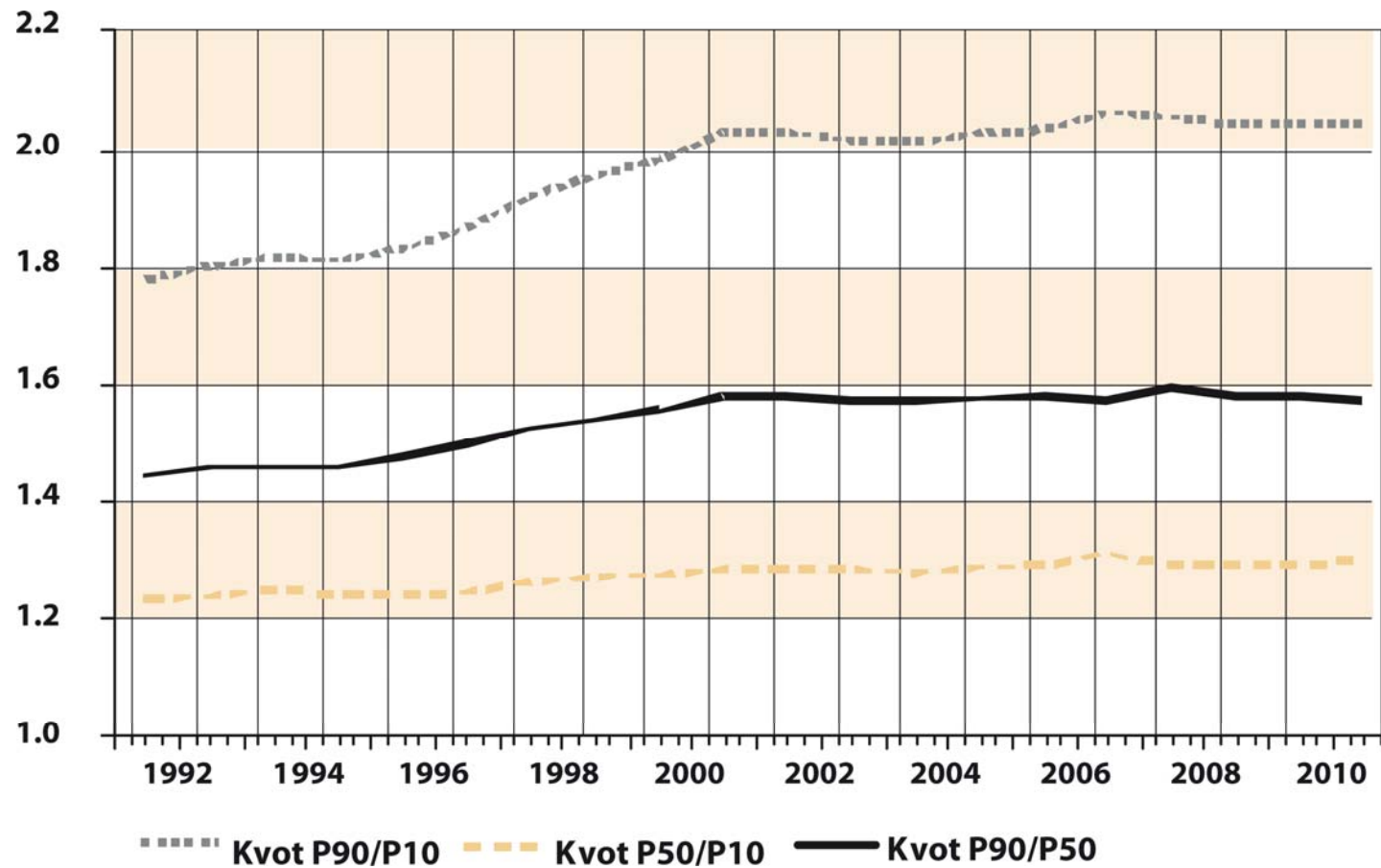

Anm.: Arbetslösa vid Arbetsförmedlingen avser kvarstående arbetslösa och deltagare i program med aktivitetsstöd med inskrivningstid mer än två år.

Säsongrensad data.

Källor: Arbetsförmedlingen och Statistiska centralbyrån.

Lönespridning (Medlingsinstitutet)

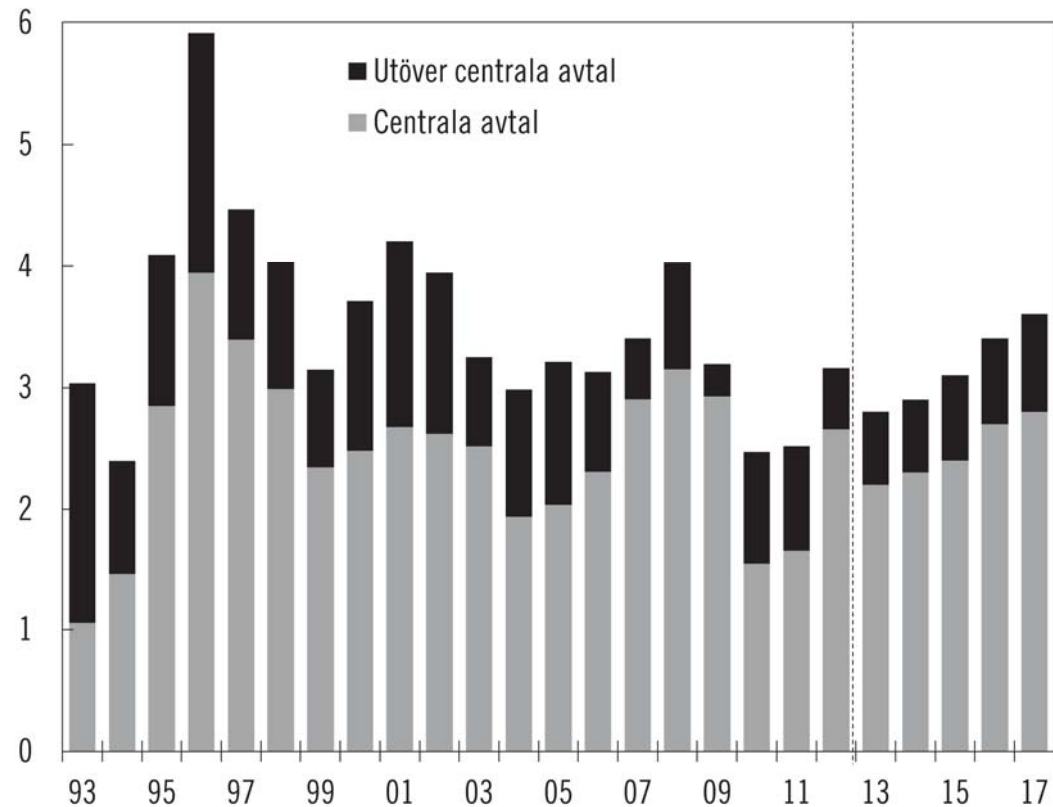

De slutna avtalen

- 6,8 % på tre år – 2,3 % per år
- Vanlig bedömning: totala löneökningar i näringslivet på ca 3 % per år
- Konjunkturinstitutets riktmärke på lång sikt är 3,6 % per år
 - ökning av näringslivets förädlingsvärdepris: 1,3 %
 - produktivitetsökning: 2,3 %
- Men lägre produktivitetsökning och inflation nu
- Löneökningstakt 2013 enligt Konjunkturinstitutets skattade samband: 2,7 %
- **Avtalen utgör ingen störningskälla men bidrar inte heller till lägre arbetslöshet**

Löneökningar (Ekonomiska vårpropositionen 2013)

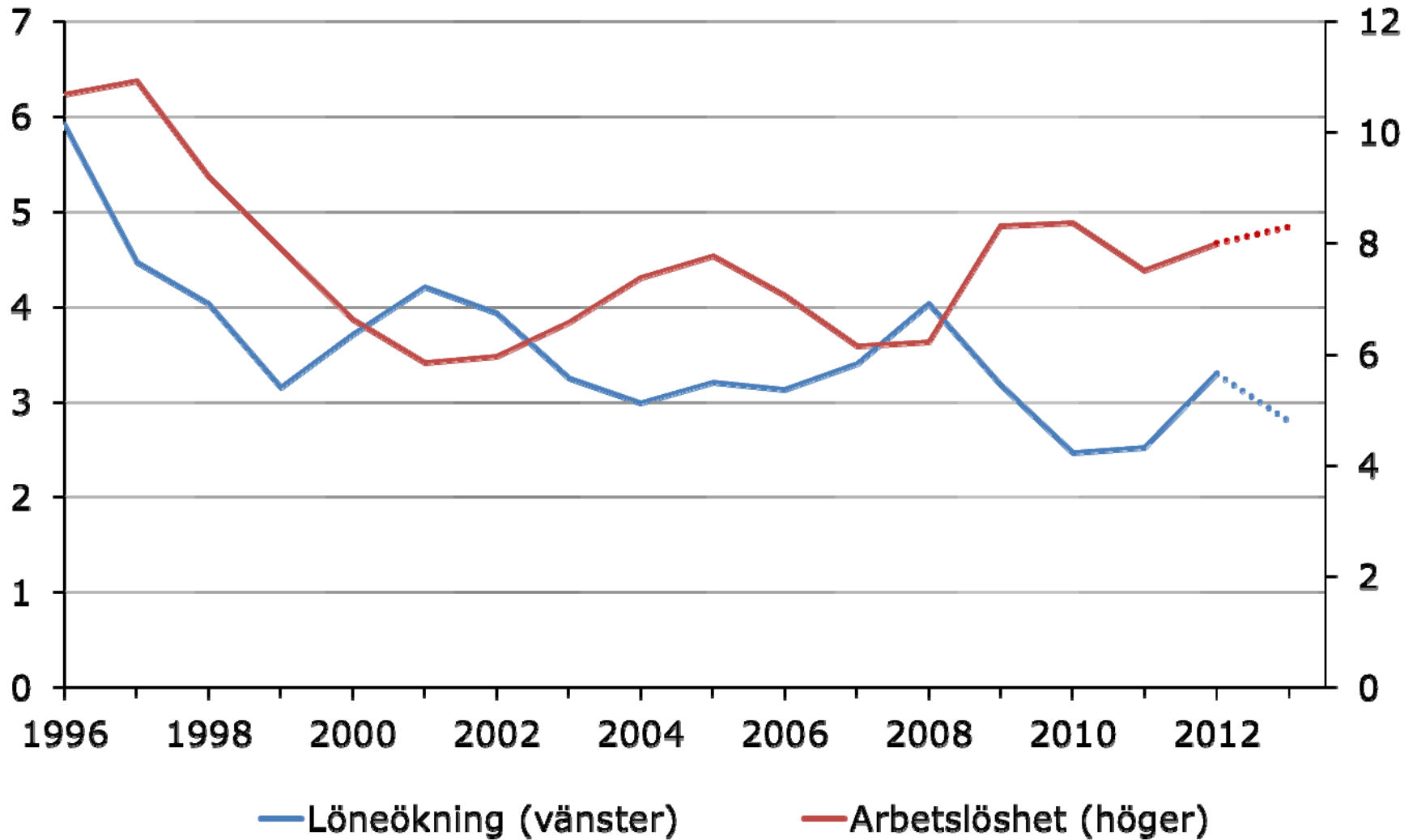
Procentuell förändring

Anm.: Löneökningar enligt konjunkturlönestatistiken.

Källor: Medlingsinstitutet och egna beräkningar.

Löneökningar och arbetslöshet

Normering

- Allmänt vedertaget att exportindustrin ska vara normsättande (sätta märket)
- Men systemet var mer logiskt när vi försökte ha en fast växelkurs som ankare
 - för höga löneökningar i exportindustrin innebar då sjunkande vinster och arbetslöshet
- Med rörlig växelkurs och inflationsmål finns incitament för återhållsamhet i både exportindustrin och hemmamarknadssektorn
 - höga löneökningar leder till räntehöjningar
 - kronappreciering slår mot exportindustrin
 - räntehöjningar slår mot inhemsk efterfrågan
- Egentligen säkrare effekter på hemmamarknadssektorn via räntan än på exportindustrin via växelkursen

Mycket lite forskning om normsättning i avtalsrörelsen

- Vartiainen, J, (2010), Interpreting Wage Bargaining Norms, Working Paper 116, Konjunkturinstitutet.
- Calmfors, L och A. Larsson Seim (2013), "Pattern Bargaining and Wage Leadership in a Small Open Economy", *Scandinavian Journal of Economics*, No. 1.

Teoretisk modell

- Avtalsförhandlingar modelleras utifrån vedertagen spelteori och antaganden om fackets och arbetsgivarnas målfunktioner
- Två sektorer i ekonomin
 - Internationellt konkurrensutsatt sektor (exportindustrin)
 - Hemmamarknadssektor (tjänstesektor)
- Facket är intresserat av både höga reallöner och hög sysselsättning
- Företagen är intresserade av höga vinster

Utfall i modellen

- **Bäst** utfall med fullständig samordning
 - fullt hänsynstagande till negativa effekter på den andra sektorn
- **Näst bäst** utfall om en sektor agerar löneledare
 - löneledaren beaktar hur egna löneökningar påverkar löneökningarna i den andra sektorn och hur dessa sedan slår tillbaka på löneledaren
- Med rörlig växelkurs och inflationsmål spelar det ingen roll vilken sektor som är löneledare
 - inflationen påverkas inte och därmed inte heller kravet på löneökningar i den andra sektorn för att uppnå viss reallön

Mer realistisk modell

- Också **jämförelsetänkande** och **avundsjukeeffekter**
 - den andra sektorn jämför sig med den normsättande sektorn
 - förlustaversion
- Exakt samma löneökningar i de två sektorerna
- Jämförelsetänkande leder till mer återhållsamhet och högre sysselsättning
 - löneledaren vet att den andra sektorn replikerar löneökningarna
- Inte bättre resultat med exportindustrin som normsättare
 - större sannolikhet för bra utfall om normsättaren är liten

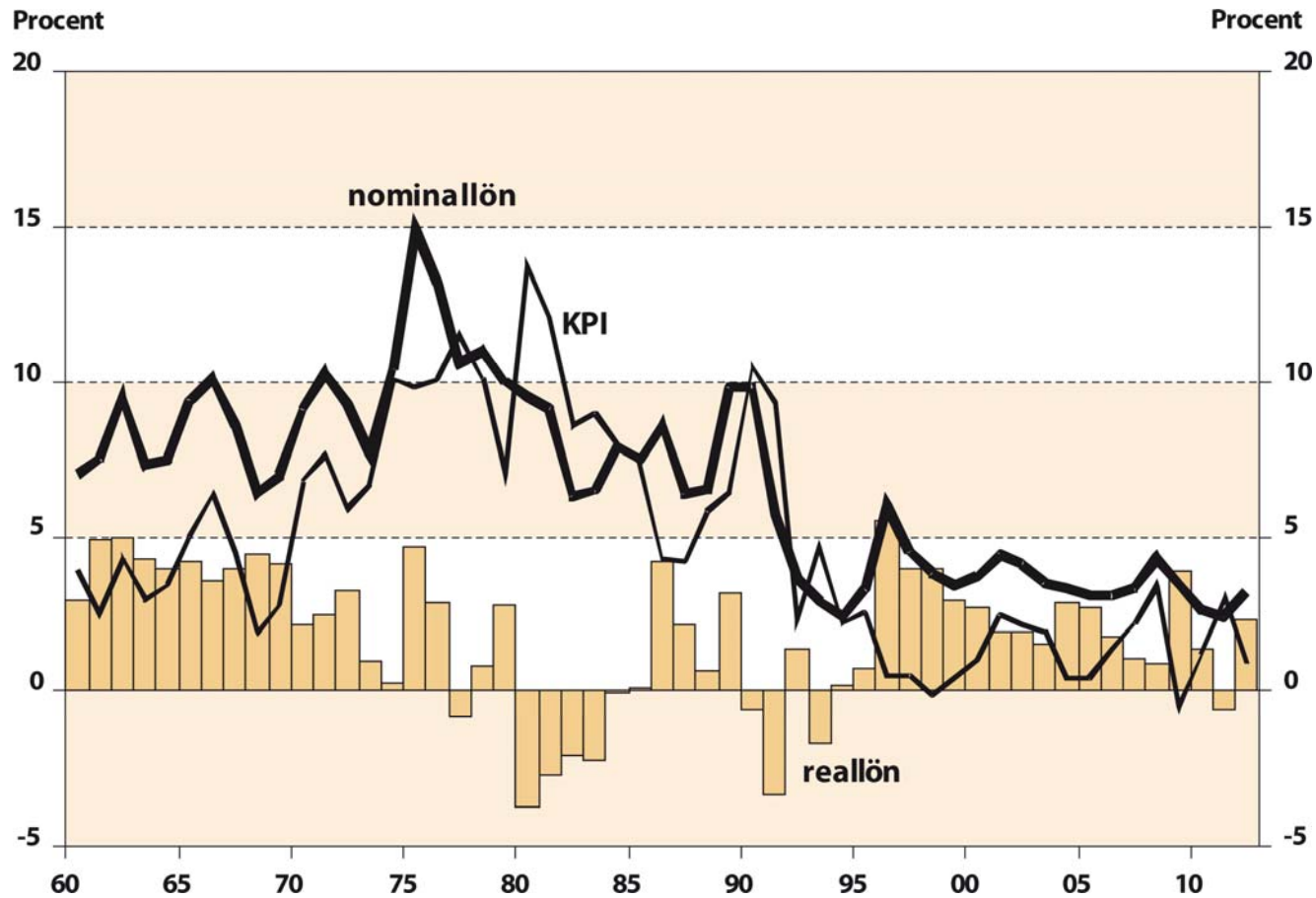
Vad saknas i modellanalysen?

- Större förhandlingsstyrka för arbetsgivarna i exportindustrin?
 - verksamheten kan flyttas utomlands
- Men högre facklig organisationsgrad i tjänstesektorer
- Nuvarande system finns på plats och har legitimitet
- Mer tradition att bedöma samhällsekonomiska konsekvenser i industrin?

Möjliga slutsatser

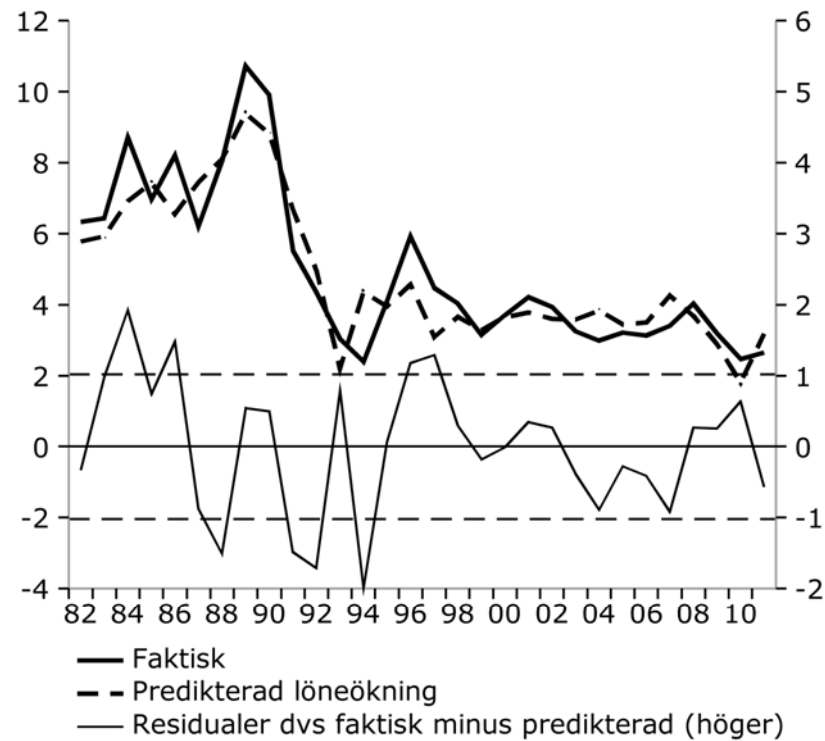
- Man kanske inte behöver vara så rädd för vad som skulle hända om industrin skulle förlora sin normsättande roll
- Fördelarna med industrin som normsättare har kanske överdrivits
 - snabbare reallönestegringar beror på högre produktivitetstillväxt
 - återhållsamhet beror på att Riksbankens låginflationspolitik är trovärdig

Förändringar av nominallön, KPI och reallön (Medlingsinstitutet)

Faktisk och av Konjunkturinstitutet predikterad löneökning

Procentuell förändring respektive procentenheter

Anm. De horisontella streckade linjerna anger övre och undre gräns för en standardavvikelse.

Källor: SCB, konjunkturlönestatistiken och Konjunkturinstitutet.

Olika avtalskonstruktioner 2012 (Medlingsinstitutet)

Avtalskonstruktion	Andel anställda i procent sektorsvis			
	Privat	Staten	Kommuner och landsting	Samtliga sektorer
1. Lokal lönebildning utan centralt angivet utrymme	5 (8)	44 (38)	16 (17)	11 (13)
2. Lokal lönebildning med stupstock om utrymmets storlek	11 (10)	56 (62)	34 (42)	21 (23)
3. Lokal lönebildning med stupstock om utrymmets storlek och någon form av individgaranti	6 (6)			4 (4)
4. Lönepott utan individgaranti	15 (15)		50 (0)	25 (9)
5. Lönepott med individgaranti alt. stupstock om individgaranti	23 (27)		0 (40)	14 (29)
6. Generell utläggning och lönepott	23 (19)			14 (12)
7. Generell utläggning	17 (15)		0 (1)	11 (10)

* Föregående års uppgifter anges inom parentes.

Källa: Medlingsinstitutet

Sifferlösa avtal

- Normbildning också om alla avtal skulle vara sifferlösa
 - gällande löneökningstakt blir då normen
 - långsam anpassning till förändrade förhållanden
- Väl fungerande sifferlösa avtal förutsätter central normbildning
 - i viss mening lättare etablera normer med många sifferlösa avtal
- Men fara om sifferlösa avtal används för att mörka höga löneökningar

Slutsatser

- Löneavtalen skapar inte längre störningar men skulle kunna göra mer för att minska arbetslösheten
- 2013 års avtalsrörelse förvärrar inte konjunktursituationen men ger inte heller något bidrag till att förbättra arbetsmarknadsläget
- Med trovärdighet för Riksbankens låginflationspolitik skulle förmodligen också andra system för normsättning kunna fungera
- Fler sifferlösa avtal behöver inte sätta normbildningen ur spel